

ТЕМА
ПОНЯТТЯ “ГЕНДЕР” ТА ЙОГО
РОЛЬ В ПСИХОЛОГІЇ
УПРАВЛІННЯ

Історія питання

- **Людей здавна цікавили питання виявлення і пояснення відмінностей між чоловіками і жінками. Цій проблемі присвячували свої праці багато відомих філософів і вчених минулого.**
- **У сучасному світі проблема подібності та відмінності чоловічої і жіночої статей стає все більш актуальною. Причинами підвищеного інтересу людей до взаємин статей є істотні відмінності в статусному становищі представників різної статі у суспільному житті. Факт соціальної нерівності на сьогоднішній день заподіює купу незручностей не лише жінкам, але і**

Історія питання

- Одними з перших питання відмінностей між представниками різної статі висвітлили у своїх творах давньогрецькі мислителі.
- До перших «гендерних дослідників» цієї епохи традиційно відносять Платона Афінського і Аристотеля Стагірита.
- Ці два відомих філософа давнини дотримувалися кардинально протилежних поглядів на сутність чоловічого і жіночого.

Платон і Аристотель
(фрагмент фрески Рафаеля)

Історія питання

- Зокрема, Платон, який вважається автором поняття «андрогін», проповідував ідею рівноправності статей, в той час як Аристотель, порівнюючи відносини між чоловіком і жінкою з відносинами господаря та раби, «співвідносив жіноче “начало” з пасивною, покірною матерією, а чоловіче - з активною, пануючої формою».
- Відмінною рисою аристотелевських ідей є підкреслення «автоматичної природності» нерівності статей, виокремлення біологічних причин різної

Історія питання

- **Контрастує з позицією давньогрецьких вчених думка європейських мислителів епохи Середньовіччя.**
- **Цей етап розвитку поглядів на природу чоловічого і жіночого характеризувався тим, що «базовими відмінними ознаками понять «чоловік» і «жінка» вважалися соціальний статус індивіда і соціокультурні ролі, які ним виконувались, а не анатомо-фізіологічні особливості» .**

Історія питання

- **Зміни в дану концепцію розуміння відмінностей між чоловіком і жінкою були внесені в епоху Відродження. У результаті бурхливого розвитку природничих наук одностатева модель людини була відкинута, поступившись місцем двостатевій. Психологічні та соціальні відмінності між представниками різної статі пояснювалися тепер специфікою анатомічної будови чоловічого і жіночого організму.**

Трактування відмінностей між чоловіками і жінками як біологічної закономірності вважалася незаперечною аж до кінця XIX століття. Багато хто з видатних вчених і філософів XVII - XIX століть - Жан-Жак Руссо, Іммануїл Кант, Артур Шопенгауер та ін. - обґрунтовували у своїх працях ідею вродженості і природної обумовленості відмінностей між статями.

Історія питання

- В кінці XIX-початку XX століття під впливом поширених ідей фемінізму твердження про біологічну обумовленість психічних відмінностей між чоловіками і жінками було піддано жорсткій критиці.
- Жінками-вченими почали активно проводитися дослідження, спрямовані на спростування концепції біологічного есенціалізму, що визнавала природний характер відмінностей між представниками різної статі.
- У 1903 році Хелен Томпсон Вуллі і Лета Стеттер Холлінгворт опублікували свою спільну роботу, в якій докладно проаналізували і співставили результати всіх наявних на той момент емпіричних досліджень, присвячених проблемі психологічних відмінностей між чоловіками і жінками. Суттєвий огляд літератури з проблем відмінностей між представниками різної статі

Історія питання

- Зростаючий інтерес дослідників до проблем відмінностей між чоловіками і жінками сприяв тому, що на межі XIX - XX століть зародилася нова наука - гендерна психологія, і були визначені її предмет і основні розділи.
- Необхідно зазначити, що свою сучасну назву гендерна психологія отримала тільки в 70-х роках двадцятого сторіччя. До цього періоду назва новоявленої психологічної дисципліни неодноразово змінювалася, що було зумовлено значною модифікацією підходів до вивчення відмінностей між чоловіками і жінками.
- У перші два десятиліття XX століття гендерні дослідження, тоді ще дуже нечисленні, зазвичай підводилися під рубрику "психологія статі", в 1930-60-ті роки їх стали відносити до категорії «психологія статевих відмінностей», а ще пізніше, в 70-ті - до категорії «психологія відмінностей, пов'язаних зі статтю».

Історія питання

- До 70-х років двадцятого сторіччя проблематика відмінностей між чоловіками і жінками помітно ускладнилася. Знадобилася низка термінологічних уточнень.
- Для того, щоб розмежувати чисто біологічні та соціально зумовлені відмінності між представниками різної статі, в соціальні науки був введений запозичений з граматики термін «гендер».

Поняття “гендер”

- **В сучасному світі для означення статі людини використовується два слова: стать (англ.sex) і гендер (англ. gender).**
- **Під словом «стать» мається на увазі набір сексуально-біологічних характеристик (генетичних, анатомічних, фізіологічних).**
- **Стать належить нам від народження й при народженні людина її не вибирає.**
- **Біологічні ролі є незмінними і загальними для всіх культур.**

Поняття “гендер”

- **Поняття гендер увійшло у вжиток з соціології і означає соціально-рольовий статус людини (соціальні можливості кожної статі в освіті, професійної діяльності, доступ до влади, сімейні ролі та інш., особливості соціальної поведінки, стилю життя та способу мислення).**

Поняття “гендер”

- Гендер - це культурна характеристика поведінки, яка виховується у відповідності до статі в певному суспільстві в певний час.
- Гендер - це набір соціальних ролей. Це костюм, маска, в яких чоловік та жінка виконують свої суспільні ролі

Гендер чи Стать?

- Жінки народжують дітей, чоловіки – ні.
- Маленькі дівчата ніжні, а хлопці – міцні.
- В Україні у сільському господарстві та промисловості жінки отримують в середньому приблизно 30% середньої місячної зарплатні чоловіків.
- Жінки можуть годувати немовлят груддю, а чоловіки – з пляшечки.
- Більшість будівельників в Україні – чоловіки.
- У стародавньому Єгипті чоловіки лишались вдома і ткали; жінки займалися родинним бізнесом; жінки успадковували власність, а чоловіки – ні.
- Дослідження 224 культур виявило, що в 5 культурах приготуванням їжі займалися цілковито чоловіки; а у 36 культурах жінки виконували усю хатню роботу.
- Згідно зі статистичними даними ООН жінки

Особливості статі та ґендеру

Стать

- **Стать стосується біологічних відмінностей між жінкою та чоловіком.**
- **Стать визначає ті анатомо-біологічні особливості людей (первинні статеві ознаки), на основі яких вони визначаються як чоловік або жінка.**
- **Статеві відмінності не залежать від класу, релігії, етнічного походження або каст.**
- **Статеві відмінності не змінюються в часі.**
- **Головні статеві відмінності: жінка в період статевої зрілості здатна народжувати, годувати грудьми, має менструальний цикл, продукує яйцеклітини; чоловік в період статевої зрілості продукує сперматозоїди.**

Особливості статі та ґендеру

Ґендер

- Ґендер стосується соціальних відмінностей між жінкою та чоловіком.
- Ґендерні відмінності проявляються в різній ролі, якостях та поведінці жінки і чоловіка в суспільстві.
- Ґендерні відмінності залежать від класу, релігії, етнічного походження, касти, віку.
- Ґендерна роль може змінюватися в часі, не має універсального характеру.
- Ґендерні відмінності змінюються в залежності від ситуації. Тобто, одна й та ж сама людина може по-різному вести себе в різних контекстах (наприклад, в сім'ї і на роботі).

- **Від народження кожна людина одержує певний статус відповідно до статі: суспільство в залежності від того, хто народився – дівчинка/жінка чи хлопчик/чоловік, чекає від неї/нього певної поведінки і пропонує певний набір прав і обов'язків в суспільному і сімейному житті.**

Практичні потреби та стратегічні інтереси

- **Практичні потреби можна визначити як речі першочергової необхідності (вода, помешкання, їжа, прибуток та охорона здоров'я) в межах специфічного контексту. Проекти, звернені до практичних потреб, як правило, стосуються невідповідних житлових умов.**
- **Стратегічні інтереси, з іншого боку, можна визначити як відносний статус жінок та чоловіків у суспільстві. Ці інтереси відрізняються в межах кожного контексту та мають безпосереднє відношення до ролей та обов'язків, як і до гендерного поділу праці, ресурсів та влади. Стратегічні інтереси можуть включати здобуття легальних прав, усунення різниці у зарплаті, захист від домашнього насильства, підвищення активності у прийнятті рішень та здійснення жінками контролю над органами правління.**

Ґендер в житті

- ♦ Ґендерні ролі
- ♦ Ґендерні відмінності
- ♦ Ґендерні стереотипи
- ♦ Ґендерні цінності і норми

Ґендер і право

- ♦ Ґендерна рівність
- ♦ Ґендерна соціально-економічна нерівність
 - ♦ Ґендерна рівноправність

Ґендер і політика

- ♦ Ґендерний баланс
- ♦ Ґендерна чутливість
- ♦ Ґендерна культура

Ґендер і економіка

- ♦ Продуктивна праця
- ♦ Репродуктивна праця
 - ♦ Рівні можливості у сфері праці

Гендерні ролі

- Соціальні ролі чоловіків та жінок створені штучно і зумовлені історичними та культурними факторами.
- Гендерні ролі змінюються з часом і різні в різних культурах.
- В суспільстві, особливо в патріархальному, існують певні гендерні стереотипи щодо соціальних ролей жінок і чоловіків.
- Стереотипи з приводу гендеру відображають погляди суспільства на поведінку, яка характерна для чоловіка або для жінки, а також уявлення про «справжню» жінку або «справжнього» чоловіка.

Гендерні стереотипи

Гендерні стереотипи

У кріслі фірми "Ліга-Нова"
Я відчуваю смак життя.
Я – Бонапарт! Я – Казанова!
Це переможця відчуття!

ЛІГА-НОВА
Крісла Стільці Столи

Більш 1000
найменувань
меблів

МЕБЛІ
для **ОФІСА**

Щастя –
дарувати радість
близьким!

АВАЛЬ
БАНН

- **Маскулінність - це система властивостей особистості, що традиційно вважаються чоловічими. Вони передбачають відповідність власній статевій приналежності, прийняття статево-рольових стереотипів, дотримання чоловічих норм, вироблення типових для чоловічої статі форм поведінки, способів самореалізації.**
- **Маскулінність пов'язується з такими якостями, як незалежність, активність, допитливість, схильність до ризику, здатність до досягнень. Внутрішній світ чоловіка вважається більш упорядкованим і систематизованим, ніж світ жінки. Серед негативних рис маскулінності найчастіше вважається брутальність, авторитарність, агресивність,**

- Фемінність - це властивість особистості, що передбачає відповідність жінки власній психологічній статі, дотримання жіночих статево-рольових норм, типової для жінки поведінки, цінностей, установок.
- Фемінність пов'язується з емоційністю, м'якістю, чуйністю, нормативністю, комунікативними навичками, сензитивністю, здатністю до емпатії.
- Фемінна жінка вважається більш реалістичною, практичною, уразливою, безпосередньою і пасивною, ніж жінка з не такою однозначно домінуючою жіночністю. Виражена фемінність передбачає переважання несвідомого рівня саморегуляції, схильність до інтуїтивного осягнення дійсності, чітку материнську орієнтацію

- **Поєднання високого розвитку фемінності та маскулінності в одній людині (незалежно від її статі) отримало назву андрогінність. У психології особистості андрогінія розглядається як особистісна характеристика, не пов'язана з порушеннями статевого розвитку або статево-рольової орієнтації.**
- **Розвинута андрогінія в людини, незалежно від її статі, передбачає багатий арсенал і гнучкість її рольової поведінки, високі соціально-адаптивні здібності й інші важливі якості. Наприклад, помічено, що обдарованим людям часто властива висока андрогінія**

Базові терміни

- Гендерні цінності та норми - уявлення людей про те, якими повинні бути чоловіки і жінки впродовж всіх поколінь.
- У більшості випадків чоловічі норми поведінки визнаються універсальними зразками, яким повинні слідувати і чоловіки, і жінки.

Базові терміни

- **Гендерна чутливість** - здатність визнавати та підкреслювати існуючі гендерні відмінності, питання і прояви нерівності та враховувати ці аспекти у стратегіях та діях.
- **Гендерна культура** - це сукупність статево-рольових цінностей у суспільних сферах буття та відповідних до них потреб, інтересів і форм діяльності, що обумовлена демократичним устроєм і пов'язаними з ним демократичними інституціями.

Базові терміни

- **Гендерний баланс** - фактичний, або такий, що планується, стан справ, при якому зрівнюється соціальне, економічне, політичне становище чоловіків і жінок.
- **Гендерні питання** - це будь-які питання або проблема, які визначаються відмінностями між жінками і чоловіками на основі гендера і/або за статтю.

Базові терміни

- **Ґендерна рівність** – це рівні права, обов'язки та можливості в усіх сферах суспільного життя. Це – справедливість, рівний розподіл влади і права на вплив, рівний розподіл відповідальності й турбот, рівна винагорода зусиль та праці, право на життя, вільне від нападу та насильства.
- Ідеал ґендерної рівності означає, що жінки та чоловіки повинні мати однаковий суспільний статус, однакові умови для реалізації всіх прав людини, однакові можливості робити внесок у національний політичний, економічний, соціальний розвиток та користуватися його результатами

Чи існує нерівність в Україні?

- **Думки населення України щодо існування ґендерної нерівності (утиски прав представників/представниць однієї статі).**

Тільки факти

- хоча б раз у житті дискримінації за статтю зазнали 89% жінок;
- понад третина жінок вважає, що найбільше їх дискримінують:
 - під час просування на службі (44%);
 - у розподілі сімейних обов'язків (41%);
 - при відкритті власної справи (23%).

Тільки факти: становище чоловіків в Україні

- в Україні чоловіків на 8% менше, ніж жінок, вони живуть на 13 років менше, аніж жінки, а йдуть на пенсію на 2 роки пізніше;**
- щороку 80 тисяч йдуть з життя у працездатному та репродуктивному віці;**
- понад 40% всіх нинішніх 16-літніх юнаків не мають шансів дожити до пенсії внаслідок зменшення тривалості життя чоловіків;**
- понад 30% чоловіків ніколи не стануть батьками з причин низького рівня репродуктивного здоров'я, а серед юнаків призовного віку середній показник здорових становить 1:10;**

Тільки факти: становище чоловіків в Україні

- майже кожний п'ятий хворів на недугу, що передається статевим шляхом (60% хворих на ЗПСШ);**
- мають найвищі у світі темпи зростання захворювання на ВІЛ/СНІД та туберкульоз; хворих на СНІД чоловіків у тричі більше, ніж жінок;**
- права батька опікуватись дитиною, гарантовані Конституцією, Сімейним кодексом України, на практиці часто порушуються. Так, 95—97% дітей після розлучення батьків живуть із матір'ю;**
- відсутність розвиненої андрологічної медичної служби тощо.**

Тільки факти: становище жінок в Україні

- більше 100 000 жінок постраждали від торгівлі людьми за останні декілька років;**
- згідно даних Міністерства внутрішніх справ України, кількість жінок, які загинули від домашнього насилля щорічно складає близько 1000 осіб;**
- майже кожна третя дитина в Україні виховується самотньою матір'ю;**
- кваліфікація жінок підвищується значно повільніше, ніж кваліфікація чоловіків, гальмуючись у період народження і виховання малолітніх дітей;**

Тільки факти: становище жінок в Україні

- фемінізація бідності;**
- потрійне навантаження жінок;**
- з врахуванням домашньої роботи жінки в середньому зайняті різними видами робіт майже на 25% часу більше ніж чоловіки:**
- ◆ 15 місяців життя витрачається на миття посуду;**
- ◆ 5 років на приготування їжі.**

Тільки факти: сімейні проблеми

- в Україні вдвічі більший показник розлучень, ніж у Євросоюзі;
- українська сім'я все частіше виглядає як мама і дитина;
- чоловіки мало займаються вихованням дітей (лише 32% татусів допомагають готуватися до уроків, лише 10% - хочуть доглянути хвору дитину, менше 24% готові супроводжувати дитину до школи);
- домашнє насильство (економічне, психологічне, фізичне);

Тільки факти: сімейні проблеми

- низький рівень фінансового забезпечення та медичного обслуговування:
- ❖ сім'я із народженням дитини бідніє на 60%;
- ❖ лише 4% сімей визнають себе матеріально забезпеченими;
- ❖ на продукти харчування українська сім'я витрачає 60% заробленого, американська сім'я 13%;
- ❖ лише кожна друга сім'я має мінімальний майновий набір: холодильник, кольоровий телевізор, пральну машину та пилосос...